

органів таких юридичних осіб; 2) на законодавчому рівні, окреслити межі застосування технологій ШІ під час прийняття рішень членами органів корпорації; 3) напрацювати норми, які б закріпили підзвітність систем ШІ (наприклад, їх розробнику, юридичній особі, яка має права щодо такої системи тощо) та встановили механізм відповідальності за завдання шкоди системами ШІ.

1. Raskulla S. *Hybrid theory of corporate legal personhood and its application to artificial intelligence*. *Social Sciences*. 2023. Vol. 3. Issue 5. P. 1–14. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s43545-023-00667-x> (дата звернення: 16.02.2024).

2. Wile R. *A Venture Capital Firm Just Named an Algorithm to Its Board of Directors*. *Business Insider*. 13 May 2014. <https://www.businessinsider.com/vital-named-to-board-2014-5> (дата звернення: 21.03.2024).

Алла ЗЕЛІСКО

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного права
Навчально-наукового юридичного інституту
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника,
провідний науковий співробітник
Науково-дослідного інституту
приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України
<https://orcid.org/0000-0002-1899-407X>*

ІНСТИТУТ АСОЦІЙОВАНОГО ЧЛЕНСТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КООПЕРАТИВАХ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ

Кооперативи традиційно сприймаються у доктрині та практиці як соціально орієнтовані об'єднання із статусом юридичної особи, в основі суті яких знаходиться спрямованість на задоволення інтересів членів кооперативу, а не третіх осіб. Саме в силу наведених характеристик члени кооперативу пов'язані із ним обов'язком особистої участі у діяльності кооперативу, характер якої залежатиме від виду кооперативу, а також належністю кожному члену одного голосу, незалежно від розміру вкладу до капіталу кооперативу. Попри яскраве соціальне забарвлення сутності кооперативу, неможливим є ігнорувати факт функціонування таких юридичних осіб в ринковому середовищі, особливо це стосується тих кооперативів, які мають на меті отримання прибутку для задоволення

потреб їх членів. Більше, того маємо констатувати, що сучасні соціально-економічні реалії ринкового середовища є більш, аніж ускладненими в силу повномасштабної агресії росії на території України. Враховуючи вказане, кооперативи, як і будь-які інші юридичні особи, вимагають ефективних механізмів залучення інвестицій для свого розвитку в складних кризових умовах. Одним із таких механізмів, що є традиційними для кооперативів, виступає інститут асоційованого членства. І.М. Кучеренко зазначала, що асоційоване членство дає можливість залучення від не членів кооперативу коштів без їх оподаткування. Якщо кооператив знайде таких осіб, які виявлять бажання вкладати кошти, а також мати переважне право на повернення паю у разі ліквідації кооперативу, і за це вони згодні відмовитися від права на управління, то це надасть змогу віднайти кооперативам додаткові кошти для свого розвитку [1, с. 136]. В.О. Коверзнев, тракуючи асоційоване членство в якості інвестиційної участі, визначає ефективність цього інституту при неможливості окремих членів продовжувати особисту трудову участь у його діяльності з об'єктивних причин [2, с. 5].

Концепція інституту асоційованого членства є усталеною і на рівні права ЄС. Зокрема, можливість визнання членами кооперативних товариств юридичних осіб передбачає Регламент Ради ЄС «Про статут Європейського кооперативного товариства» (ч. 1 ст. 14): якщо закони держави-члена, в яких ЄКТ мають зареєстроване місцезнаходження, таке дозволяють, статут може передбачати, що особи, які не використовують або не виробляють товари та послуги ЄКТ, можуть бути прийняті в якості членів-інвесторів [3]. До прийняття Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» інститут асоційованого членства визначався загальними нормами Закону України «Про кооперацію». Однак, набрання чинності Законом України «Про сільськогосподарську кооперацію» детермінувало створення нового виду кооперативів – сільськогосподарських, на які не поширюються норми Закону України «Про кооперацію». Якщо проаналізувати нормативну основу асоційованого членства в сільськогосподарських кооперативах, то можна зробити висновок, що законодавець концептуально дотримується того ж вектора, який заявлений в Законі «Про кооперацію», за яким асоційовані члени володіють дорадчим голосом, маючи першочергове право на повернення вкладу при ліквідації кооперативу [4]. Таким чином, домінуючим у конструкції асоційованого членства є майновий компонент – де-факто, інвестиційна участь, що впливає на зменшення особистісного фактору участі у діяльності кооперативу. Саме інвестиційна природа такої участі визначає перманентну притаманність асоційованого членства суто для підприємницьких кооперативів. Теза підтверджується ч. 1 ст. 14

спеціального Закону «Про сільськогосподарську кооперацію», за якою «у сільськогосподарському кооперативі (крім сільськогосподарського кооперативу, що здійснює діяльність без мети одержання прибутку) може бути передбачено асоційоване членство» [5].

Інститут асоційованого членства є диференційованим від традиційного членства за багатьма параметрами. І перший із них – це набуття статусу асоційованого члена. Ч. 2 ст. 14 Закону визначає, що асоційованим членом сільськогосподарського кооперативу може бути будь-яка юридична або фізична особа, яка не є членом такого сільськогосподарського кооперативу та внесла вклад у порядку та розмірах, визначених відповідно до статуту такого кооперативу. Сама процедура вступу відноситься до питання, що врегульовується у статуті. В розрізі вступу до кооперативу первинно виникає потреба диференціації того, а що саме сплачують асоційовані члені при вступі. Текстуальне тлумачення ч. 2 ст. 14 визначає, що це «вклад». Звичайний член кооперативу при вступі ж сплачує «вступний внесок і вклад у порядку та розмірах, визначених відповідно до статуту такого кооперативу» (ст. 11 Закону). Таким чином, наявна чітка диференціація у видах сплат при вступі: члени кооперативу – вступний внесок, вклад; асоційовані члени кооперативу – вклад. Судова практика щодо регулювання діяльності кооперативів виходить із принципу розмежування членства та асоційованого членства, уточнюючи при цьому, що у обох випадках сплачуються членські та цільові внески. Наприклад, відповідно до рішення Господарського суду Рівненської області від 14 липня 2021 року у справі № 918/269/21 зазначається, що «член Кооперативу вносить внески (вступний, пайовий, членські, цільові), а асоційований член вносить внески (пайовий, членські, цільові)» [6]. Потрібно зазначити, що Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» не містить чітких норм щодо питання про те, що саме сплачує асоційований член кооперативу. Неоднозначність підходів поглиблюється і положеннями Постанови КМУ від 3 березня 2021 р. № 175 «Про затвердження модельних статутів сільськогосподарського кооперативу», які не лише не дають відповіді на питання про те, що має сплачувати асоційований член, але і в окремих пунктах взагалі не диференціюють членство та асоційоване членство. Наприклад, у п. 14 модельного статуту зазначається, що «Членство, асоційоване членство в кооперативі припиняється у разі: ... несплати вступного внеску і вкладу у розмірах, визначених загальними зборами кооперативу, протягом шести місяців з дня державної реєстрації кооперативу чи схвалення загальними зборами кооперативу рішення про прийняття до кооперативу» [7]. Таким чином, положенням модельного статуту сільськогосподарського кооперативу не диференціюють членство

та асоційоване членство в плані сплат до кооперативу, що суперечить концептуальному підходу самого Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію».

Традиційно, «інвестиційний» характер участі асоційованих членів у кооперативі визначає те, що вони особистої участі у діяльності кооперативу не беруть. З цього приводу ч. 6 ст. 14 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» передбачає, що асоційований член сільськогосподарського кооперативу *не зобов'язаний* брати участь у господарській та/або іншій діяльності сільськогосподарського кооперативу. Згідно п. 22. Постанови КМУ від 3 березня 2021 р. № 175 «Про затвердження модельних статутів сільськогосподарського кооперативу» асоційований член (у разі наявності) кооперативу *має право*: ... *не брати* участі у господарській та/або іншій діяльності кооперативу. З позиції юридичної техніки, видається, що таке формулювання на кшталт «не зобов'язаний», «має право не брати» виглядає як правовий «реверанс», адже має право не брати, то може і брати особисту участь у діяльності кооперативу. Видається, що тут двозначностей бути не може, адже асоційовані члени згідно того ж Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» мають право на отримання лише дивідендів на вклад. Щодо патронажних дивідендів, які якраз є результатом участі у діяльності кооперативу, Закон не містить жодної згадки. Відповідно, асоційоване членство апіорі не передбачає особистої участі у діяльності кооперативу, будучи «інвестиційним» за своєю суттю. Виникає ситуація, коли концептуально одні норми не відповідають іншим нормам того ж Закону.

Підсумовуючи проведену нормативну аналітику щодо підходів у регулюванні асоційованого членства у сільськогосподарських кооперативах, можливим є зробити висновок про деяку їх «розмитість» та неоднозначність трактування норм законодавства. очевидно, що позаяк на сільськогосподарські кооперативи відповідно до державної політики та вимог ЄС щодо адаптації до європейських стандартів покладається значна питома вага як форми ведення сільського господарства, то існує потреба коректного та узгодженого прописання норм щодо асоційованого членства у кооперативах.

1. Кучеренко І. М. *Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: монографія*. К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004. 328 с.

2. Коверзнев В. О. *Господарсько-правовий статус виробничих кооперативів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; господарське процесуальне право»*. Донецьк : Ін-т економіко-правових досліджень, 2012. 19 с.

3. Регламент Ради (ЄС) №1435/2003 від 22 липня 2003 року «Про статут європейського кооперативного товариства (SCE) (ЄКТ)». URL: old.minjust.gov.ua/file/32695.

4. Про кооперацію: Закон України 10 липня 2003 року № 1087-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2004. № 5. Ст.35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15#Text>.

5. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 21 липня 2020 року № 819-IX. URL: Відомості Верховної Ради (ВВР). 2020. № 52. ст.497.

6. Рішення Господарського суду Рівненської області від 14 липня 2021 року у справі № 918/269/21. URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/98326760/>.

7. Постанова КМУ від 3 березня 2021 р. № 175 «Про затвердження модельних статутів сільськогосподарського кооперативу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2021-%D0%BF#Text>.

Olha ZOZULIAK
*Doctor of Law, Professor,
Academician F.H. Burchak Scientific and Research Institute
of Private Law and Entrepreneurship
of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine
03150, 11 Kazymyr Malevych Str., Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-6108-4442>*

THE CURRENT STATE AND TRENDS OF THE DEVELOPMENT OF THE LEGISLATION OF UKRAINE ON ENTREPRENEURIAL LEGAL ENTITIES

Legal regulation of the institution of a legal entity in Ukraine is carried out at the level of the Civil Code of Ukraine [1], adopted in 2003 and special laws that regulate specific types of legal entities. Among the important in the business sphere are the Law of Ukraine "On Business Companies," "On Joint Stock Companies," "On Limited Liability and Additional Liability Companies." As part of my report, I would like to focus on the issue of reforming entrepreneurial legal entities within the Civil Code of Ukraine [1]. I want to note that the last few years in Ukraine continued the process of improving the Civil Code of Ukraine. Changes in legal regulation to one degree or another will affect all provisions of the current complex, and therefore the relevant developments are carried out with division into certain areas.